

VLADIMÍR LEŠKO – RÓBERT STOJKA A KOL.:**Heidegger, metafyzika a Gréci**

Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 2016, 700 s.

Filozofia Martina Heideggera vyvoláva aj v súčasnosti, najmä vďaka súbornému sprístupňovaniu jeho spisov, stále živú pozornosť popredných svetových znalcov a bádateľov. Aktuálne svoj záujem orientujú hlavne na podrobné preskúmanie niektorých sporných Heideggerových tvrdení a pozícií, ktoré sa objavili v jeho najnovšie publikovaných *Čiernych zošitoch* (*Gesamtausgabe* 94-97). Avšak rovnako pozorne sa zameriavajú aj na komplexnú kritickú analýzu Heideggerovho diela ako celku, ktorú možno zodpovedne uskutočniť až po završení a skompletizovaní súborného vydania jeho prác. Obidva motívy majú v sebe pomerne veľký potenciál priniesť nové súvislosti a nové perspektívy do celkového zhodnotenia Heideggerovej filozofie.

Martin Heidegger

Jej základnú líniu tvorí rekonštrukcia Heideggerovho návratu k počiatkom filozofického myslenia. Autori sa v nej zameriavajú na Heideggerovu deštrukciu tradičných filozofických pojmov a odkrývanie ich pôvodného významu s cieľom postupne objasniť jeho chápanie metafyziky a otázky bytia. Hodnotia pritom aj rozsah inšpirácie, ktorú

Významný slovenský príspevok najmä k druhému uvedenému motívu súčasného heideggerovského výskumu predstavuje kolektívna monografia s názvom *Heidegger, metafyzika a Gréci*. Ide o prvý publikovaný zväzok z celkovej kolekcie troch monografií, ktorých zámerom je postupne analyzovať vplyv gréckej filozofie, novovekej filozofie a filozofie 20. storočia na myslenie Martina Heideggera a najmä na jeho postoj k metafyzike. Na Slovensku je to prvý systematický projekt väčšieho formátu, ktorý sa pokúša o komplexnú recepciu Heideggerovho diela. Editori prvého zväzku Vladimír Leško a Róbert Stojka zaradili do obsiahlej 700-stranovej monografie 27 kapitol od dvanástich autoriek a autorov. Mapujú v nich všetky najvýznamnejšie Heideggerove práce a prednášky, v ktorých analyzuje grécku filozofiu, respektíve s ňou vedie filozofický rozhovor. Silnou stránkou knihy je dôsledne premyslená metodológia.

Heidegger svojou metódou vniesol do filozofického myslenia, a neobchádzajú ani kritiku zo strany filológov, ktorá sa týkala miestami problematického až násilného výkladu gréckej terminológie. Túto základnú reflexiu vykonávajú naprieč celým Heideggerovým dielom, od jeho raného obdobia až po neskoršiu tvorbu.

Konzistentný metodologický rukopis sa odráža aj na usporiadaní jednotlivých kapitol. Monografia je rozdelená na tri časti s príznačnými názvami, ktoré zohľadňujú posuny v Heideggerovom vzťahu ku gréckej filozofickej tradícii: I. Od Augustína k Aristotelovi, II. Od Aristotela k Parmenidovi, III. Neskorý Heidegger a grécka filozofia. Prvá časť monografie mapuje obrat k Aristotelovi, s ktorým sa Heidegger intenzívne vyrovnával v 20. rokoch minulého storočia. Autori (V. Leško, I. Šmatlava, K. Bosáková, Z. Molnárová, M. Bajla, E. Andreanský, M. Škára, K. Mayerová) na základe podrobného štúdia ranných freiburských a marburských prednášok skúmajú jednak dôvody tohto obratu, jednak základné podnety, ktoré Heidegger interpretáciou Aristotelovho diela získal. Ukazujú najskôr, ako sa Heideggerov raný záujem o stredovekú filozofiu postupne orientoval na základy, z ktorých táto filozofia vyrástla a ktorým bolo potrebné opätovne vrátiť primeranú pozornosť. Podčiarkujú pritom, že návratom k Aristotelovi nasledoval Heidegger iba vzájomnú previazanosť rôznych historických myšlienkových prúdov, ktorá bola viac či menej známa, ale hľadal základné ontologické a logické štruktúry, ktoré boli bezprostredným vyjadrením života, avšak pod vplyvom rôznorodých dejinných interpretácií postupne stratili pôvodnú funkciu i význam. Preto sa návratom k pôvodným filozofickým pojmom snažil Heidegger najskôr určiť bytie faktického života, čím reagoval na aktuálnu výzvu doby, aby neskôr na základe toho radikálnejšie rozvinul ontologické skúmanie. Profesor Leško pritom upozorňuje, že už v rámci aristotelovských interpretácií v roku 1922 sa objavuje u Heideggera pomerne špecifická téza pre dané aristotelovské obdobie, ktorá sa stala predzvesťou jeho neskoršieho odklonu od Aristotela smerom k predsokratovcom. V *Správe pre Natorpa* Heidegger naznačuje, že až cestou späť k Aristotelovým predchodcom, a najmä k Parmenidovmu učeniu o bytí, treba hľadať rozhodujúce momenty formovania západnej ontológie a logiky (s. 81).

Autori druhej časti monografie (K. Mayerová, D. Hruška, V. Leško, M. Bajla, I. Blecha, Š. Jusko, R. Stojka) skúmajú dôvody tohto obratu k predsokratovcom, ktorý sa začal uskutočňovať od 30. rokov v prednáškach venovaných Anaximandrovi, Parmenidovi a Herakleitovi. Poukazujú na to, že myslenie predsokratovcov vnímal Heidegger v tomto období ako odpoveď na počiatočné dávanie sa bytia, preto sa podrobne zaoberal výkladom ich textov a označoval ich za mysliteľov počiatku. Zároveň si v súvislosti s tým zreteľne uvedomoval, že tradičná metafyzika, ktorej začiatok spojil s filozofiou Platóna a Aristotela, bola schopná tematizovať bytie len ako bytie jestvujúcna. Tým sa zintenzívnila jeho kritika metafyziky a zároveň rástol záujem o počiatočné zakúšanie bytia. Autori kapitol pritom veľmi správne poukazujú na špecifickú úlohu, ktorú pri prekonávaní metafyziky zohrala u Heideggera interpretácia pravdy ako neskrytosti. Pravda nebola primárne vnímaná ako záležitosť poznania, ale ako záležitosť bytia.

V tretej časti mapujú autori (V. Leško, R. Stojka, M. Bajla) neskoré obdobie Heideggerovej tvorby, v ktorom od polovice 50. rokov minulého storočia postupne doznievajú inšpi-

rácie pochádzajúce z predsokratovského myslenia a objavujú sa aj niektoré korekcie jeho skorších postojov. Zaujímavosťou tejto časti je najmä náčrt genézy Heideggerovho chápania bytia od fundamentálnej práce *Bytie a čas* (1927) až po neskoré obdobie. Leško v ňom kriticky hodnotí Heideggerovo radikalizovanie filozofickej pozície najmä v prácach *Čas a bytie* (1962) a *Koniec filozofie a úloha myslenia* (1964). Podľa neho Heideggerova snaha realizovať *silný model* ontologickej diferencie, to znamená tematizovať Bytie samo bez väzby na jestvujúcno, vedie k ťažko obhájitelnému filozofickému stanovisku, ktoré neumožňuje produktívne filozofické napredovanie (s. 615 a n.). Krajnosť tejto pozície si napokon podľa Leška uvedomoval aj neskorý Heidegger a jeho rozhovor z roku 1969 pre nemeckú televíziu ZDF hodnotí ako „*tichý návrat od Bytia k bytiu jestvujúcna*“ (s. 638).

Obsiahla kolektívna monografia ponúka slovenskému čitateľovi prvýkrát podrobnú interpretáciu hlavných Heideggerových textov, v ktorých sa vyrovnával s gréckou filozofiou. Autori jednotlivých kapitol pracujú prioritne s pramennou literatúrou, pričom zohľadňujú zásadné posuny a obraty v Heideggerovom myslení, čím nadobúdajú ich analýzy viacvrstvový charakter. Je potrebné zvlášť vyzdvihnúť tematický zámer knihy. Práve vďaka nemu sa stáva monografia nielen cenným príspevkom do heideggerovského výskumu, ale aj do systematického skúmania gréckej filozofie, keďže Heideggerovo dielo patrí k filozoficky najvýznamnejšiemu vyrovnaniu sa s gréckou filozofiou v 20. storočí. Zaiste i preto získala kolektívna monografia *Heidegger, metafyzika a Gréci* ocenenie Literárneho fondu v podobe Prémie za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2016 v kategórii spoločenských vied. Verím, že aj ďalšie dve pripravované monografie z celkovej kolekcie prinesú hodnotné a zaujímavé podnety do filozofickej diskusie.

Jana Tomašovičová

Jana Tomašovičová
Katedra filozofie a aplikovanej filozofie
Filozofická fakulta UCM v Trnave
Námestie J. Herdu 2
917 01 Trnava
Slovenská republika
e-mail: jana.tomasovicova72@gmail.com